

Nét đẹp trong ngày Tết bản làng

Trên mỗi làng quê Việt Nam, có biết bao điều kỳ lạ và hấp dẫn quanh tục lệ đón xuân. Dù có khác nhau ở từng dân tộc, song những tục lệ đó đều toát lên ước vọng mong muốn một năm mới nhiều hạnh phúc và may mắn cho mọi người.

Tết là thời khắc thiêng liêng chuyển giao giữa Cũ và Mới, thời điểm trọng đại nhất trong vòng quay bất tận của vũ trụ. Việt Nam có 54 dân tộc, và vì vậy cũng có 54 sắc thái, phong vị Tết khác nhau. Những phong tục đón Tết của người Việt hoặc Kinh - dân tộc lớn nhất Việt Nam ngày nay đã biến đổi nhiều do tác động từ những thay đổi của cuộc sống hiện đại.

Nhưng bên cạnh đó, tại những rặng núi trùng điệp phương Bắc và vùng sông nước chằng chịt kênh rạch của phương Nam, quê hương ngàn đời của các cộng đồng dân tộc thiểu số H'mông, Thái, Dao, Mường, Khơ-me..., những đặc thù văn hoá hầu như còn được bảo tồn nguyên vẹn, đa dạng và độc đáo. Chính các phong tục, tập quán lâu đời trong những ngày lễ, Tết sẽ có dịp bộc lộ rõ nét, làm say lòng khách phương xa nếu có dịp ghé thăm.

H'mông được coi là cộng đồng dân cư có cá tính mãnh liệt và phóng khoáng nhất. Họ sống trên các rẻo cao miền núi phía bắc, đời sống người H'mông gắn liền cùng nương ngô, cây sủng kíp. Tết H'mông rơi vào cuối tháng một, đầu tháng chạp âm lịch. Tết thường kéo dài 12 ngày với nhiều sinh hoạt cộng đồng. Dân tộc H'mông rất ưa chuộng các nghi thức cúng tế cùng những trò vui. Trong mỗi gia đình, ngày Tết được khởi đầu bằng lễ hiến sinh gà, lợn vào giữa đêm giao thừa và sáng mùng 1 Tết. Cặp chân gà cúng đêm giao thừa sẽ cho gia chủ biết trước điều lành dữ sẽ đến trong năm. Sau đó, các gia đình trong họ tộc thường tổ chức ăn uống tại từng nhà. .

Trong ngày Tết, bên cạnh nghi lễ tín ngưỡng còn có nhiều trò chơi dân gian quen thuộc nhưng đầy tính thượng võ như chơi cù, ném pao, bắn nỏ, đua ngựa, múa khèn, chọi chim họa mi. Nói đến Tết của người H'mông không thể quên lễ hội Gầu Tào đi chơi ngoài trời, hay theo tiếng Quan hỏa là hội Sải sán leo – núi. Đây là một trong hai lễ hội quan trọng nhất với mục đích chính là cầu tự, cầu phúc, cầu sức khỏe. Hội tổ chức trên bãi đất bằng rộng rãi, có trồng 1 hoặc 3 cây nêu cao, trên buộc 3 mảnh vải lanh màu đen, trắng và đỏ. Khách xa gần đến hội đều được gia chủ đón tiếp thân tình với những bát rượu ngô nồng ấm và các làn điệu khèn tha thiết, ân tình.

Song thơ mộng nhất trong hội Gầu tào chính là những đám hát giao duyên của nam nữ thanh niên. Giữa lãnh đăng của mây ngàn xứ núi, bóng áo chàm của các chàng trai quần quít bên những bộ váy áo rực rỡ của các cô gái. Họ hát với nhau không chỉ thi thố tài nghệ mà còn để tìm hiểu nhau với ước mong nên vợ nên chồng sau những đêm hội đầu xuân.

Rời vùng núi đá trập trùng, bạn nên tìm tới các bản Mường ở độ cao thấp hơn, gần đồng bằng, sông suối. Văn hóa Mường có nhiều nét gần gũi với văn hóa Việt. Ngày Tết của người Mường cũng trùng với Tết của người Việt. Có thể cảm nhận được hương vị Tết Mường từ ngày 23 tháng chạp, khi những cô gái Mường bắt đầu ngồi gói bánh chưng, bánh ống. Những ngôi nhà Thần linh của bản Mường được dọn sạch và cạnh đó được trồng một cây nêu với những hoa nêu kết từ phen đan hình mắt cáo.

Trước giờ giao thừa, những người con dâu cả của mỗi gia đình phải đi ra suối hoặc ra giếng múc một lọ nước gọi là "nước rồng", "nước khú" về để thờ. Các "phường bùa" gồm từ 5, 7 đến vài chục người bắt đầu đến các gia đình trong làng hát xéc bùa chúc tụng với những lời cầu phúc, cầu tài. Chủ nhà đón nhận lời chúc của phường bùa bằng thái độ trân trọng và lấy lúa gạo, quà cáp ra tặng lại. Sau hiệu lệnh điểm giao thừa, các gia đình bắt đầu gõ mõ, đánh chiêng, cồng, đánh trống hoặc đâm đuống (máng để giã lúa), tạo nên những thanh âm rộn ràng kéo dài chừng một khắc đánh dấu thời điểm năm mới đã đến. Có thể nói, âm hưởng đặc sắc, tiêu biểu nhất trong những ngày tết Mường chính là âm thanh của các dàn cồng và các phường bùa. Tiếng cồng ngân vang khắp ngày đêm ở khắp nơi, hòa quện với tiếng hát xéc bùa vui nhộn, nghe rạo rực lòng người.

Nếu một ngày nào có dịp tới đất phương Nam, đi sâu vào những miền kênh rạch xanh ngắt cây trái, bạn sẽ có cơ hội cùng những người Khơ-me chất phác ăn một cái Tết vào một thời điểm thật lạ, chẳng phải trong tiết trời se lạnh, lất phất mưa xuân của miền Bắc, mà giữa cái nắng như thiêu của vùng đất miền Nam Trung bộ. Chịu ảnh hưởng của đạo Bà la môn và Phật giáo tiểu thừa, người khơ-me ăn Tết năm mới hay còn gọi Chuônch năm Thmây khác hẳn với các dân tộc anh em khác, vào khoảng từ 12 đến 15 tháng 4 dương lịch hàng năm. Trước ngày Tết, mọi con đường, mọi ngôi nhà trong làng được quét tước sạch sẽ, các cổng chào được dựng lên. Nhiều vùng, người dân chung nhau tiền mua tre nứa, cất nhà lễ rồn boon ở ngoài đồng. Sáng mùng một Tết, mọi người tập trung đông tại chùa làng để làm lễ mừng năm mới. Mỗi gia đình đều có mâm cỗ riêng, có các loại bánh như bánh tét, bánh tổ, bánh ít, bánh gừng, bánh tai yến, trước để cúng phật sau là cùng thụ hưởng. Trong ba ngày Tết, đồng bào khơ-me cũng đi mừng tuổi năm mới, chúc nhau sức khỏe, công việc làm ăn hưng thịnh.